

ren «yorumcu» rolüyle mimari nesnenin yararsal boyutuyla özellikle ilgili»dir (s. 41) ve eşik aşamasının belirlenmesi konusunda teköğeli gösterge kuramı daha kapsamlı bir görüş getirmekte, «önceki iki yaklaşım gösterge ve simge kavramlarının yalnızca görüntülerini irdeleyen teköğeli kuram bu kavramların kökenlerini ve kullanım araçlarını da konu edinmektedir» (s. 80). Göstergenin salt yapay olmasına karşın simgenin hem yapay hem de doğal olgu niteliğine bürünebilmesi çalışmaya yön veren ilkelere dendir.

Uygulamaya ayrılan bölümde V. Ö. simgeleşme olgusunu öğrenme süreci içindeki aşamaları açısından ele alarak iyi tasarlanmış bir soruşturu çerçevesinde değerlendirir. Mimarlık nesnesinin yorumu yazara göre yorumcular arasındaki bir bilgi alışverişi biçiminde konumlanmalı, simgeleşme olayı bilgi aktarımı-öğrenme süreciyle bağıntılı olarak açıklanmalıdır. Çünkü simge, toplumun geliştirdiği değerlerin, kişinin denetimi dışında öğrenilmesiyle yaygınlaşmış göstergesidir ve mimarlıkta göstergeyle simge arasındaki eşik «yorum ilişkisinin birey ve toplum düzeylerinde betimlenmesine» dayanır. «Bu arakesit, işlevin getirdiği biçimlenişe ayrıca yaygınlaşmış bir anlam çağrışımı da yüklemesiyle» oluşur (s. 135).

Oldukça geniş kapsamlı bir kaynakçanın yanı sıra, yukarıda da belirtildiği gibi, çeşitli görüntüsel belgelerden ve bir soruşturdan yararlanan V.Ö. sınırları iyice belirlenmiş bir konu çerçevesinde doğrulanabilir sonuçlara ulaşmakta, uygulamalı göstergebilime katkıda bulunmaktadır.

B. VARDAR

Michet TARDY, *Le Professeur et les images* (Öğretmen ve Görüntüler), Vendôme, Presses Universitaires de France, 1973, 132 s.

Görüntüden eğitimde yararlanma araştırmalarının eksikliğine karşın bu alanda yapılan yeni çalışmalar¹ görüntü-egitbilim ilişkilerini ön plana çıkarmakta, M. Tardy'nin kitabı da, bu yoldaki birçok çalışmaya öncülük etmesi nedeniyle, aradan geçen bunca yıla karşın güncelliğini korumaktadır.

Sinema ve televizyondan eğitimde yararlanılabilmesi için öncelikle sinema ve televizyon eğitbilimi oluşturulması gerekmektedir. Eğitbilimin, kalıplaşmış örnekleri bir dizge özelliğinde her alana uygulaması, kullandığı yöntemlerin öğretilenden bağımsız ösellik niteliği içermesi «görüntü eğitbilimini» oluşturmada karşılaşılan belli başlı engellerdir.

Görüntünün ekinsel bütündeki eğitsel değerinin iletişim aracı gibi görülmesi; sinema ve televizyon ile fotoğrafın oluşturduğu «teknik görüntünün» «anlık görüntüyle» karıştırılması bu alanda yapılan çalışmaların yetersizliğini kanıtlamaktadır. Eğitbilimciler eleştirilerini seyircinin edilgenliği konusunda odaklaştırmaktadırlar, oysa edilgenlik yalnızca anlık görüntü için söz konusudur. Görsel bildirilerin oluşumu sözlü bildirilerin oluşumundan ayrıdır.

1. Bkz. O. Senemoğlu, «Görsel-İşitsel Yöntemle Yabancı Dil Öğretiminde Görüntü ve Sinemadan Yararlanma», *Dilbilim* II, 1977, s. 183.

Yöntem ve amaçlarının, teknolojiden kaynaklanan toplumsal gelişimin gerisinde kaldığını gören bazı eğitimciler görsel bildirilerin ders izlencelerine alınmasında öncü olmuşlar, belgesel filimlere ağırlık vermişlerdir. Filimlerin seçilmesinde öğreticinin göz önünde bulundurması gereken diğer öğeler, sinemanın yedinci sanat olmasını sağlayan güzelduyu ve yararlılık kavramlarıdır.

Bir sinema dersinde izlenecek yöntem, soru, kompozisyon, ödev, vb. gibi eğitsel değişmezlerden oluşan geleneksel yöntemden ayrıldığı ölçüde yararlı olur. Filimleştirilmiş yazınsal bir yapıyla o yapının senaryolaştırılmış biçimi arasındaki karşılaştırmalı çalışmalar bir sinema dersinde kullanılabilir. Puşkin'in bir şiirini sinema yöntemleriyle inceleyen Ayzenştayn bu tür çalışmaların ilk örneğini vermiştir. Yazın derslerine öykünülerek oluşturulan sinema seçme parçalarının eğitsel bir yararı olmamıştır. Almanya'daki Filim ve Resim Enstitüsünün etkinliklerine yakın çalışmalar yapan İngiliz Filim Enstitüsü, filim kesitleri arasına açıklayıcı ekler koymayı denemiş, ama bu yöntem de başarı sağlayamamıştır.

Tardy, yapıtının «Görsel Bildirilerin Eğitimine Giriş» bölümünde, görüntüyü **dünyanın yeniden betimlenmesi** olarak tanımlar. Yazara göre görüntü gerçeğin yerini almaz, kendine özgü kurallarla onu yeniden oluşturur. Başka bir deyişle, görüntünün gerçeği dış-gerçeğin bir türevidir: Görüntüyle desteklenen eğitim bu benzerlikten yararlanmakla yetinir. «Görüntü eğitiminde» ise türev süreci incelenir. Agnès Varda'nın **La Pointe Courte** adlı yapıtı bir filmin hazırlanışındaki teknik ve anlıksal süreçleri açıklaması bakımından önemlidir. Filim üzerine notlar da bu süreçlerin aydınlatılmasına yardımcı olmuştur.

Jean Mitry **Esthétique** adlı yapıtında sinema dilini F. de Saussure'ün dil/söz ikilisine benzetmiştir. Tardy de değişik filimleri söz, bunların oluşturduğu bütünü de **dil** olarak niteler. Filimdeki görsel öğelerin işlevi de dil göstergelerinin işleviyle özdeştir. Ayrıca sözbilimdeki geleneksel söz sanatlarına benzetilecek yöntemleri Tardy R. Jakobson'un **benzerlik ve bitişiklik** olgularıyla özdeşleştirmekte, eğretilmeyi **değiştirim**; addeğişimini **birleştirim** olgularıyla açıklamaktadır. Aynı görüşten kalkarak R. Barthes anlatı boyutunda görsel yapıtlarla yazınsal betimlemeler arasındaki yakınlığı La Bruyère'in bir portresi üzerine yaptığı incelemeyle açıklamıştır.

V. Propp'un işlev kavramına dayanan Rus halk anlatıları çözümlemesinden kalkarak C. Lévi-Strauss, A. - J. Greimas ve C. Brémond birer inceleme örneği oluşturmuşlardır. Son aşamada bu örneğin eğitime nasıl uygulanabileceği araştırılmaktadır.

Tardy'nin değindiği konulardan biri de seyircinin gösteriye katılmasıdır. Dil süzgecinden geçen «anlıksal anlamlamanın» ötesinde seyircide bedensel, duygusal ve anlıksal işlevler etkili olur. Gösteriye katılma olayına en iyi örnek Lumière Kardeşlerin ilk filimlerinden birinde seyircilerin, perdede kendilerine doğru gelen trenin görüntüsünden kaçmalarıdır.

Seyirci - eğitim ilişkileri konusunda ise Tardy, eğitimin, **gerçek** seyirci ile **ülküsel seyirci** arasındaki ayrımları en aza indirdiği oranda yararlı olacağı görüşündedir.

Tüm bu olgular göz önünde tutulduğunda, eğitimcinin öğrenciyle

birlikte izleyici sıralarına oturması, geleneksel kuramları yeniden gözden geçirmesi gerekmektedir.

N. SEVİL

Degrés, revue de synthèse à orientation sémiologique; publication internationale trimestrielle (directeur: André HELBO), no 22, été 1980.

Consacré aux «Lieux du contemporain», ce numéro reflète bien les préoccupations majeures de cette intéressante revue belge qui «se propose d'étudier en tant que problème interdisciplinaire le transfert de concepts opératoires de la linguistique, à la littérature, à la communication esthétique, sémiotique, etc.». On retrouve dans ce numéro la variété et la richesse habituelles au périodique en question. Citons seulement: A. Moles, «Structuralisme et communication. Les avatars d'une idée force dans le ghetto intellectuel» (notons que, contrairement à ce que dit l'auteur, ce n'est pas Saussure qui «a mis en circulation le terme de 'structure'», utilisé trois fois dans le CLG au sens de «construction», «formation des mots» (pp. 180, 244, 256); c'est le terme système qui a été mis en circulation par le maître de Genève; 138 occurrences). -L. -J. Calvet, «Le champ du geste: éléments pour une approche de la sémantique gestuelle dans la chanson». -M. Butor, «La littérature et la nuit». -Y. R. Baticle, «L'aide apportée par l'image à l'appréhension d'un phénomène sociologique: la pop music». -M. Costantini, «L'énoncé pictural. Notes méthodologiques sur Malevitch». -P. Hamon, «Décrire le descriptif».

Signalons que le thème du numéro 23 de Degrés sera «Le conte populaire». On y trouvera les textes de E. Öztokat, M. Rifat, O. Senemoğlu, B. Vardar et T. Yücel. En effet, une fructueuse collaboration vient d'être établie entre Degrés et DİBİLİM: Voir ici même le compte rendu de M. Rifat sur deux journées d'étude consacrées respectivement à la «sémiologie théâtrale» et à «l'enjeu de la sémiologie».

B. V.

Documents. Le Groupe de recherches sémio-linguistiques de l'E.H.E.S.S., que certains appellent Ecole de sémiotique de Paris, publie parallèlement au Bulletin, les Documents des travaux dirigés par A. J. Greimas. Jusqu'au premier trimestre de 1980, 12 fascicules ont été publiés. Il nous paraît important de signaler ici notamment: l'étude de J. Geninasca ayant trait aux structures narrativo-discursives de deux contes italiens (Du bon usage de la poêle et du tamis, 1, 1979); le texte de J. - C. Coquet portant sur l'organisation d'une sémiotique des Sujets (Le Sujet énonçant, 3, 1979); l'exercice pratique de A. J. Greimas, consacré pour la première fois à la problématique de la construction d'un objet de valeur (La Soupe au pistou, 5, 1979); l'analyse de F. Bastide traitant la communication de C. Bernard, en tant que texte de sciences expérimentales (Le Foie